

1964); plodni rezultati bi morali biti zgled za prihodnost.

Beardova knjiga tako samo delno zapolnjuje vrzel. Stroka je bogatejša za pregledno, informativno in zgoščeno publikacijo. Na poglobljeno znanstveno obdelavo tega segmenta umetnostnega patrimonija pa bomo morali še počakati.

Barbara Jaki Mozetič

LA SCULTURA NEL FRIULI-VE-NEZIA GIULIA, I.: DAL EPOCA ROMANA AL GOTICO

Pordenone, Grafiche Editoriali Artistiche Pordenonesi, 1983, ponatis 1988, ed. Maurizio Buora, uvod Decio Gioseffi, avtorji Maurizio Buora, Sergio Tavano, Carlo Gaberscek, Maria Walcher, pp. 394, 198 črno-belih posnetkov med besedili.

LA SCULTURA NEL FRIULI-VE-NEZIA GIULIA, II.: DAL QUATTROCENTO AL NOVECENTO

Pordenone, Grafiche Editoriali Artistiche Pordenonesi, 1988, ed. Paolo Goi, uvod Decio Gioseffi, predstavitev Giacomo Tasca, avtorji Giuseppe Bergamini, Paolo Goi, Giuseppe Tavanello, Gabriella Bruschich, pp. 487, 370 črno-belih posnetkov med besedili.

Decio Gioseffi, zdaj že upokojeni profesor tržaške univerze, omenja v uvodu knjige nevarnost »faraonskih« načrtov, ki po prvih navdušenjih v najboljšem primeru doživijo objavo enega dela ali še kakšnega zraven, nato zamrejo. Tako je pred mnogimi leti dalo društvo Associazione per la conservazione di un Archivio del Friuli s sedežem v S. Vito al Tagliamento pobudo za sestavljanje sistematičnih pregledov umetnosti Furlanije in Julijske krajine, obsežen načrt in želja pa sta uresničena s tema knjigama. Pri delu so bile dobra opora iz preteklosti razne stare publikacije, razstave in razstavniki katalogi. Načrtno so zbirali dokumentacijo o umetninah svoje pokrajine — fotografsko, arhivsko in vse, kar šteje k registraciji in strokovni obdelavi umetnin. Vse avtorje obeh zvezkov, ki so povečini učenci profesorja Gioseffija, zaznamuje interes za umetnost v svojih krajih in okolici, ne navadna vztrajnost, predanost delu, strokovna usposobljenost, pravične strokovne ocene in kolegialnost — tudi pri nas.

Prvi zvezek, kiparstvo od rimskih časov do gotike, je izšel 1983 in je razprodan. S podporo pokrajinske uprave mesta Pordenone in ljudske banke v Pordenonu so uresničili in dokončali zbiranje in dokumentacijo gradiva, strokovno obdelavo in natis drugega zvezka ter ponatis prvega.

Zajeti so najpomembnejši kiparski in rezbarski primerki — veliko število prvič objavljenih in pred nedavnim odkritih — od rimskega časa do 20. stoletja. Fotografske posnetke za prvi del je zelo dobro izdelal Elio Col, za drugi del pa več avtorjev, med njimi tudi kar umetnostni zgodovinarji sami. Knjigi sta napisani in opremljeni resno, kot je v uvodu prvega dela zapisal prof. Gioseffi. Namenjeni sta resnim ljudem, ukim in neukim.

Avtorjem se je posrečilo pri vsakem poglavju, ki jim je bilo zaupano, zelo berljivo in strokovno predstaviti preteklost pokrajine, v katero je bila vpletena likovna umetnost najrazličnejših stopenj.

Maurizio Buora je obdelal rimsko umetnost, Carlo Gaberscek zgodnji srednji vek in romaniko, Marija Walcher gotiko. V drugem delu je Giuseppe Germanini zajel 15. in 16. stoletje, Paolo Goi 17. in 18. stoletje, Giuseppe Pavanello 19. stoletje in Gabriella Bruschich 20. stoletje. Vsak avtor ob koncu svojega poglavja objavlja staro in najnovejšo literaturo po abecednem redu piscev, med katero najdemo dosti del in člankov naših raziskovalcev (E. Cevca, F. Steleta, B. Uršiča, S. Vrišerja in drugih), vendar je spregledana recimo prav za to ozemlje pomembna knjiga Sergeja Vrišerja *Baročno kiparstvo na Primorskem*, Ljubljana 1983, nadalje prispevki Milana Železnika, Marijana Zadnikarja itn.

Knjigi sta opremljeni s kazalom krajev in zemljepisnih imen, nadalje z imenskim in predmetnim kazalom in sta, kot že pred leti izdana *Storia dell'arte nel Friuli Venezia-Giulia*, Reana del Rojale, 1984, pomembni in uporabni za raziskavo kiparstva v Severni Italiji in vseh obmejnih deželah.

Ksenija Rozman

NATURA MORTA IN ITALIA

Milano: Electa 1989, zv. 1—2, uvod in strokovna ureditev Federico Zeri, ed. Francesco Porzia, 38 avtorjev, pp. 1094, 1266 črno-belih in barvnih posnetkov.

Najobsežnejši repertorij italijanskega tihožitja je razdeljen topografsko: Ligurija, Piemont, Lombardija, Veneto, zahodna Emilija, Bologna in Romagna, Toskana, Umbrija in Marche, Rim, Neapelj, Puglia in Basilicata, Sicilija. Zajet je čas pravih tihožitij, t.j. od konca 16. do začetka 19. stoletja.

Delo v zvezi z monumentalno, grafično lepo in pregledno urejeno publikacijo je vodil Federico Zeri. Za posamezna poglavja je skupaj z urednikom Francescom Porzijem zbral najboljše strokovnjake in jasno pišeče avtorje. Francesco Porzia je skrbno opravil težko in dolgoletno delo s številnimi sodelavci. Namen tega dela je bil: zbrati umetnike tihožitij s slavnimi imeni in one, ki so bili do danes prezrti ali odrinjeni zaradi prevelike »primitivnosti« (in nad katerimi bi se tudi pri nas zmrdovali). Objavljena so dela brez imen avtorjev, nove skupine italijanskih slikarjev tihožitij in tujecev v Italiji, lokalnih šol, povezave italijanskih velikih in malih središč z evropskimi, nadalje signirana, datirana in z gotovostjo dokumentirana dela, malo znani, še vedno premalo znani ali povsem neznan umetniki, od katerih poznamo le slike. Nakazana so nova spoznanja o začetkih italijanskega tihožitja, vzporednih z začetki holandskega tihožitja, objavljeni so dvomi o nekaterih starih atribucijah, neskladnostih trditve, o zmešnjavah podatkov in rezultatov, našeta so nerešena in napol pojasnjena vprašanja, negotovosti tudi po tem in tolikšnem delu in s pomočjo tolikih umetnostnih zgodovinarjev.

Objavljena so tihožitja iz italijanskih in tujih javnih in zasebnih zbirk, muzejskih in galerijskih skladišč, ambasad, dražb, starinarnic, med njimi mnogo del, ki niso bila do zdaj nikoli obdelana in reproducirana. Objavljeni so plemiški inventarji, sezname zbiralcev, računi umetnikov in druga dokumentacija, ki omenja tihožitja v preteklosti. Avtorji ne razlagajo umetnin le kot posamične slike, temveč v okviru dekoracij notranjščin, reprezentativnih in domačnosti prostorov podeželskih ali mestnih rezidenc veljakov, lokalnih mogočnikov, novega meščanstva, ki se je ekonomsko in socialno vzpenjalo.

Članek Eugenia Battistija »Meditando sull'inutile« je imeniten pregled pomena in razvoja tihožitja z novimi, duhovitimi in razumnimi razlagami ali pa z jedrnatimi

mi povzetki starih ugotovitev. Alberto Veca piše o vrstah tihožitij, Nicole Dacos o virih italijanskega tihožitja, o Giovanni-ju da Udine in tihožitnih motivih na festonih, Giuseppe Olmi o tihožitjih in ilustracijah v starih znanstvenih publikacijah, Antonella Casazza in Marco Rosci sta sestavila statistični pregled tihožitij, imenovanih v starih italijanskih inventarjih od leta 1624 do 1817. Najobsežnejša so poglavja o pokrajinah, ki so najpomembnejše za razvoj italijanskega tihožitja: rimskega (A. Cottino, L. Laureati, L. Trezzani), neapeljskega (N. Spinosa?, R. Middione, A. Tecce), florentinskega (M. Gregori in 15 sodelavcev), lombardskega (A. Morandotti, M. Natale), emilijanskega (D. Biagi Maino) in beneškega (E. A. Safarik, F. Bottari).

Razlage so jasne, dvomi so pošteno zapisani, viri modrosti naštetih pri življenjskih umetnikov in pri posamičnih slikah, pomoč, nasveti, posredovanje neobjavljenih podatkov in rešitve — med temi se največkrat pojavi ime F. Zerija — so, kot se spodobi, navedeni.

Umetnost se ni končala za obzidjem velikih središč niti pred izhodnimi vrati veljavnih, petičnih in izobraženih družin. Namen te publikacije je bil — kar se je tudi posrečilo — načeti vprašanje prepleta tihožitij do mestnih, pokrajinskih in državnih meja in čeznje in vključitev v zemljevid kulturnih, političnih in socialnih podob starega sveta. To je tudi nepretrgano vodilo drugih Zerijevih raziskav, ki jim omogočajo njegovo obsežno in enciklopedično znanje, kritičnost, nenavadni spomin, tisočere knjige, obsežna zasebna dokumentacija, ki jo je tudi to pot dal na voljo, interes za zanemarjene evropske dežele v strokovnem svetu in za njihovo neraziskano ali slabo raziskano umetnostno posest. V repertoriju italijanskega tihožitja sta se znašli tudi deli iz Narodne galerije *Vaza s cvetjem* Mojstra vaz z groteskami (str. 206—207, sl. 230) in *Ribe, pletenki, čebula in orehi* Jacoba van Kerckhove (str. 356, sl. 429). Vsi slikarji italijanskih tihožitij, katerih dela so bila predstavljena v Narodni galeriji leta 1983 na razstavi *Tuji slikarji od 14. do 20. stoletja* in leta 1989 na razstavi *Evropska tihožitja iz slovenskih zbirk*, so obdelani v pričujočem zajetnem in pomembnem delu.

Ksenija Rozman